

Порядок огляду визначається в кожному конкретному випадку окремо, в залежності від особливостей місця вибуху і залежить від характеру руйнувань, наявності потерпілих, кліматичних умов, направленості вибуху та інших факторів.

При роботі на місці події за фактом вибуху, пов'язаного з великими руйнуваннями, пожежею, жертвами, доводиться стикатися з труднощами організаційного плану, які перешкоджають послідовному проведенню огляду. Це, перш за все, проведення аварійно-рятувальних робіт, гасіння пожежі та дотримання вимог безпеки в разі повторних вибухів, що ускладнює забезпечення збереження слідів і особливо мікрооб'єктів для подальшого експертного дослідження. Необхідно вжити всіх заходів до фіксації первісної обстановки і окремих предметів за допомогою фото- та відео-зйомки або закінчення аварійно-рятувальних робіт або дій по знешкодженню вибухонебезпечних предметів [2, с. 41].

Розглядаючи проблему організації техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події, слід звернути увагу на ключові завдання, які слід вирішити під час проведення огляду місця події, а саме:

- забезпечення безпеки;
- вивчення та фіксація обстановки огляду місця події;
- виявлення та вилучення слідів злочину;
- встановлення винної особи та отримання необхідних даних для проведення подальших слідчих дій і оперативно-розшукових заходів.

За результатами огляду місця події, а саме місця вибуху, слідчий отримує та аналізує первинну інформацію про вчинений злочин, оцінює слідчу ситуацію, висуває загальні й окремі версії, та, за необхідності, приймає рішення про необхідність та доцільність проведення конкретної тактичної операції.

Вважаємо, що організаційно тактичні основи огляду місця події пов'язаного із застосуванням вибухових пристроїв та вибухових речовин обумовлюють необхідність розробки теоретичних та організаційно-тактичних основ розкриття кримінальних вибухів в контексті боротьби не з окремими злочинами, що входять до їх складу, а як з цілісним негативним соціальним явищем.

Повнота проведення огляду, інформативність слідів вибуху і об'єктів, що вилучаються, знаходиться в прямій залежності від знань учасників огляду про основні ознаки відображення вибуху в слідах і особливостей їх виявлення.

Список бібліографічних посилань: 1. Бахін В. П., Михайлов М. А. Кримінальний вибух: поняття, характеристика, аналіз, розслідування. Київ, 2001. 132 с. 2. Биленчук П. Д., Сервецький І. В., Остапенко А. І. Осмотр места происшествия: учеб. пособие. Киев, 1993. 51 с. 3. Погорецький М. А., Ленко М. О., Сергєєва Д. Б. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: монографія. Київ: Алерта, 2014. 300 с. 4. Про затвердження Інструкції про поведінку з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 9 лип. 2014 р. № 653 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0870-14> (дата звернення: 20.09.2017).

Одержано 06.10.2017

УДК 343.131

Яна Володимирівна ПУСТОВОЙТОВА,

здобувач кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

СПОСОБИ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Нещодавно Україну охопила так звана «бурштинова лихоманка», яка швидко набирає обертів на півночі України. Через самовільне користування надр щорічно на великих площах

змінюється гідрологічний режим, пошкоджується ґрунтовий і рослинний покриви, псується родючий шар землі, що істотно обмежує можливість подальшої експлуатації ґрунту і в результаті завдаються значні збитки державі. Проблема полягає не тільки в псуванні ґрунту. При здійсненні незаконного видобутку бурштину існує ймовірність створення небезпеки для життя та здоров'я самих «старателів», які безпосередньо зайняті процесом його добування. Сьогодні у провадженні органів досудового розслідування перебуває значна кількість кримінальних проваджень щодо незаконного видобутку бурштину. При цьому офіційна статистика не повною мірою відображає дійсні масштаби відповідної злочинної діяльності. тому потребують розробки важливих у теоретичному, практичному аспектах положень методики розслідування даного виду злочину. Це в першу чергу стосується питань, які відносяться до криміналістичної характеристики. У цьому плані потребують доопрацювання питання щодо типових способів незаконного видобутку бурштину, як елемента криміналістичної характеристики.

Спосіб вчинення злочину, що розглядається, характеризується наявністю трьох складових: підготовка, вчинення і приховання злочину. Однак, це не послідовні етапи, що розгортаються в часі в тому порядку, як перераховані, оскільки на всьому протязі цього процесу здійснюються дії по прихованню злочину. Тобто елемент приховання злочину нерозривно зв'язаний із усіма стадіями і є присутнім на всіх етапах злочинних дій, а способи вчинення і приховання злочинної діяльності єдині за задумом.

До способів підготовки незаконного видобутку бурштину слід віднести активні дії, спрямовані на забезпечення можливості виконання задуманого злочину, зокрема: визначення предмета посягання; підбір місця вчинення злочину; підбір співучасників та розподіл між ними ролей; підбір знарядь учинення злочину та перевірка їх технічної готовності; підкуп працівників, що здійснюють державний контроль та нагляд за використанням і охороною надр, представників органів місцевої влади.

Крім зазначених, для аналізованої категорії злочину спосіб підготовки може містити в собі: підшукування співучасників, що володіють певними навиками й уміннями в області ювелірної справи, промислового використання бурштину; підшукування, пристосування технічних засобів і транспорту; пошук місць зберігання (приховання) бурштину, пошук каналів його збуту.

Типовими способами видобутку бурштину є *відкритий та підземний*, тобто вилучення його з верхніх пластів залягання (з кар'єрів, з копальні).

За особливостями засобів незаконного видобутку бурштину *спосіб може бути простим, складним і небезпечним*.

Простий спосіб полягає у вилученні корисних копалин з родовищ за допомогою найпростіших знарядь праці: кирки, лопати, металевих тичок, компресора, лебідки тощо.

Складний спосіб видобутку корисних копалин має місце, коли їх злочинці вилучають із родовищ за допомогою складних механізмів, зокрема: технологічних установок (бурове устаткування, мотопомпи, електричні насоси тощо), спеціальної техніки (бульдозерів, екскаваторів, гужового транспорту тощо).

В деяких випадках способи незаконного видобутку бурштину та способи законного їх видобутку співпадають. Відрізняються вони лише в оформленні дозволів. Незаконний видобуток бурштину відбувається без належним чином оформленого дозволу акта про надання гірничого відводу або з відхиленням від умов, зазначених у цьому документі.

Небезпечним способом незаконного видобутку бурштину є застосування вибухових речовин та механізмів (шляхом вибуху), шляхом підпалу чи іншими загальнонебезпечними способами.

Приховування таких злочинів полягає у прихованні чи знищенні засобів вчинення кримінального правопорушення, предмета злочину, продуктів його переробки; підготовці алібі; збуту добутих природних ресурсів.

Таким чином, способи вчинення злочинів носять різноманітний характер і злочинці у кожному конкретному випадку обирають той чи інший спосіб залежно від конкретних обставин, але можливість типізації способів вчинення злочинів робить їх самостійною обов'язковою складовою криміналістичної характеристики окремого виду злочинів, основою для її формування та виявлення взаємозв'язку між структурними елементами.

Одержано 06.10.2017